

Avrupa’da Radikalleşme ve DAESH: DAESH’in Evrilmesi ve Avrupa Güvenliğine Yönelik Tehditler

Radicalisation in Europe and ISIS: Evolution of ISIS and Threats to European Security

Zeynep Ece ÜNSAL* - Kemal OLÇAR**

Öz

Başlangıcı 2011 yılına dayanan Suriye topraklarındaki iç savaş, 2014 yılında DAESH terör örgütünün hilafeti ilan etmesiyle bambaşka bir boyut kazanmıştır. Büyük küçük birçok aktörün sahada olduğu Suriye ve Irak savaşları terörle mücadele adı altında tüm hızıyla sürüp giderken, hem bölge ülkeleri nezdinde, hem de Avrupa Birliği özelinde yeni tehdit alanları yaratmıştır. DAESH terör örgütünün elde ettiği toprakları kaybetmesini müteakip yeniden teşkilatlanıp farklı metotlarla ideolojisini sürdürmek ve hilafeti yaymak şeklindeki hedeflerini gerçekleştirme çabalarına devam edeceği öngörülmektedir. Bu durum içerisinde Avrupa ülkeleri ise mevcut radikal grupların ve geri dönen yabancı terörist savaşçıların ortaya çıkardığı tehdit ile karşı karşıya kalmaktadır. Çalışma DAESH terör örgütünün evrilip yeni koşullara nasıl uyum sağladığı, yabancı terörist savaşçıların AB ülkelerindeki potansiyel risk/tehdit durumları ve AB’nin konuyla ilgili aldığı kurumsal tedbirleri içermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği Terörizmle Mücadele Stratejisi, DAESH, Güvenlik, Radikalleşme, Yabancı Terörist Savaşçılar.*

---

* Dr. Öğ. Üyesi, Beykent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, CSRC-Global Başkanı, e-posta: eceunsal@beykent.edu.tr, zeynepce@csrc.global.

** Dr., Bağımsız Araştırmacı, e-posta: kemalgdolcar@yahoo.com.tr.

Geliş Tarihi/Received: 25.05.2018

Kabul Tarihi/Accepted: 15.01.2019

Abstract

The civil war in Syria, which started in 2011, took a completely different dimension in 2014, when the DAEŞ terrorist organization declared the Caliphate. The wars of Syria and Iraq, where many big and small actors were on the scene, have created new threats both in the region and in the European Union as they continue to sweep under the name of the struggle against terrorism. It is foreseen that the DAEŞ will continue its efforts to realize its goals of reorganizing and disseminating the ideology and spreading the caliphate by different methods after it has lost its territory. In this situation, European countries are also facing the threat posed by current radical groups and returning foreign terrorist fighters. The study includes the ways used by the terrorist organization to evolve and adapt to new conditions, the potential risks/ threats of foreign terrorist fighters in the EU countries and the institutional measures taken by the EU.

Keywords: *European Union Counter-Terrorism Strategy, ISIS, Security, Radicalisation, Foreign Terrorist Fighters.*

Giriş

11 Eylül 2001 tarihindeki saldırılarla beraber dünya gündemine oturan Orta Doğu kaynaklı terörizm tehdidi, bugün farklı şekillerde kendini göstererek devletler için tehdit olma özelliğini hâlâ korumaktadır. El-Kaide terör örgütü ile başlayan bu süreç ve yapılanmalar Suriye iç savaşının bölgeye getirdiği karmaşıklığı da kendisine bir katkı olarak kullanan DAEŞ (Irak ve Şam Devleti) terör örgütü ile devam etmektedir. DAEŞ, örneğine çok az rastlanır bir şekilde yeni bir terör yapılanması gerçekleştirmiştir. Bu yapı içinde toprak, düzenli silahlı güç, düzenli gelir kaynakları, siyasi yapılanma, hükümet edecek siyasal liderlik, ideoloji, nüfus vb. gibi adeta bir devletin kurulması için ön koşul olan tüm faktörler oluşturulmaya çalışılmıştır. Kendisini, bölgenin siyasi ve ideolojik ortamının yarattığı iklim sonucu, halkların Batı karşıtlığı ve İslam dini üzerinden meşrulaştıran DAEŞ hakkındaki tam aksine Batı tarafından dizayn edilmiş bir örgüt olduğu iddiası da gündeme getirilmektedir.

Ne şekilde inşa olmuş/edilmiş olursa olsun, yarattığı terör tehdidi ve tehlikesini ortadan kaldırmanın temel yolunun, örgütün varlığını devam ettirmesini sağlayan temel ideoloji ve kaynakların ortadan kaldırılmasından geçtiği söylenebilmektedir. Bu sebeple bazı Avrupa devletleri ABD ile iş birliği içerisinde, hem DAES’in motivasyon kaynaklarını Orta Doğu özelinde hapsedmeye, hem de düşük yoğunluklu müdahalelerle de kaynaklarını fiziken yıpratmaya çalışmaktadır. Ancak bu klasik yöntemlerle örgütün tamamen ortadan kaldırılması mümkün gözükmemektedir. Yakın geleceğinde ne gibi sonuçların ortaya çıkacağı konusunda çok önemli belirsizlikler bulunan bu örgütün terör yolu ile hâkimiyet kurduğu bölgelerden çıkarılması onu tamamen yok etmeyeceği gibi, aksine evirilerek sahip olabileceği farklı yapılanma biçimleriyle dünyanın başka bölgelerine de (örneğin Avrupa ülkelerine) tehdit oluşturabileceği beklenmektedir. Çünkü ortaya çıkışları daha eski dönemlere ait olmasına rağmen, DAES terör örgütüyle birlikte gündeme gelen “yabancı terörist savaşçılar” ve “yalnız kurtlar”, bu yeni yapılanma biçiminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Son dönemde ise geri dönüşleri sıklıkla gündeme gelen yabancı terörist savaşçıların yarattığı olası riskler, Batılı devletlerin gündemini yoğun bir şekilde meşgul etmektedir. Bu bağlamda çalışma, Orta Doğu’da DAES’le mücadele amacıyla yürütülen operasyonlar sonrası, yeniden yapılanma sürecine giren DAES ve geri dönen yabancı terörist savaşçıların bugün Avrupa güvenliğini oluşturan unsurlar arasında nasıl bir “terörizm” tehdidi oluşturacağı incelenecektir. Bu inceleme kapsamında öncelikle çalışma açısından önemli olan kavramsal ve kuramsal çerçeve belirlenecek; devamında ise DAES terör örgütünün yapılanması, geçirdiği yapısal değişiklikler, Avrupa’da yaptığı eylemler ile yabancı savaşçılar ve yalnız kurtlar kapsamında DAES’in oluşturabileceği riskler de incelenecektir.

1. Kavramsal Çerçeve: Terörizm ve Radikalleşme

Hakkında yaklaşık 200'e yakın¹ farklı tanımlama biçimi bulunan terörizm, tarih boyunca devletlerin güvenliğini farklı düzey ve usullerle tehdit eden bir kavram olarak varlığını sürdürmüştür. Kimi zaman gündemi çok meşgul etmemiş; kimi zaman tek bir devletin sorunu olmuş kimi zamanda -günümüzde olduğu gibi- birden çok devletin güvenliklerini doğrudan ya da dolaylı bir şekilde tehdit eden bir kavram haline dönüşmüştür. En basit haliyle “bir siyasal şiddet biçimi” olarak tanımlanabilen terörizm, ulusal ve uluslararası güvenlik literatürü içerisinde tanımlanması en zor kavramlardan biridir. Bireysel düzeyde bir korku durumunu ifade eden² terör kavramı “politik, dini veya ideolojik hedeflere ulaşmak için korku salma, zorlama, tehdit gibi usullerle şiddetin planlı ve birimli kullanılması” şeklinde değerlendirildiğinde terörizm kavramına dönüşmektedir.³ Bu bağlamda, terörizm için korku ve şiddet içeren siyasi amaçlı, örgütlü, planlı ve sürekli gerçekleşen eylemler bütünü diyebilmek mümkün olmaktadır. Ancak bu özellikler dışında terörizmin gerçekleşebileceği ya da destek bulabileceği ulusal/uluslararası ortamın varlığı ve terörizmin destek alabileceği, motive edici bir ideolojinin ya da inanç şeklinin bulunması da gerekmektedir.⁴

Bu durumda, net bir tanım yapılmasından ziyade, zaman zaman sınıflandırmalar ya da ayırt edici unsurlarının belirlenmesi terörizm kavramının netleştirilmesi açısından kolaylık sağlamaktadır. Temel olarak terörizmi, şiddetin uygulanış yönüne göre, yukarıdan aşağıya ya da aşağıdan yukarıya terörizm olarak sınıflandırmak mümkündür.

¹ L. Weinberg, A. Pedahzur and S. Hirsch-Hoefler, “The Challenges of Conceptualizing Terrorism,” *Terrorism and Political Violence*, vol. 16, no. 4, 2004, 777-794; A. P. Schmid and A. J. Jongman, *Political Terrorism*, Transaction Publishers, 1988.

² Hamide Zafer, *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*, İstanbul, Beta Basım Yayım, 1999, 1.

³ Taner Tavas, “Terörizm: Psikolojisi ve Hedefleri”, Ü.Ozdağ ve O.M. Öztürk (Der.), *Terörizm İncelemeleri*, Ankara, ASAM Yayınları, 2000, 15- 28. 16

⁴ Zeynep Ece Ünsal İğdeler, Avrupa Birliği'nin Terörle Mücadele Politikalarının İncelenmesi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2015. s 49.

Yukarıdan aşağıya, yani yönetici elitlerden yönetilen sınıfa dönük uygulanana şiddet türü “devlet terörizmi” olarak tanımlanabilmektedir. Başlangıçta pejoratif bir anlamı olmayan devlet terörizmi -meşru şiddet kullanma tekeline sahip- kavramı, artık klasik anlamda şiddetten psikolojik şiddete kadar geniş bir yelpazede ele alınabilmektedir. Devlet terörizminde yönetim, yönetimin devamlılığını sağlamak iddiası çerçevesinde mevcut siyasi muhalifleri, etnik/dini ya da başka özel grupları farklı metotlarla baskılayarak sindirmeyi amaçlamaktadır.⁵

Aşağıdan yukarıya yönelik terörizm -devlete karşı terörizm- türünde ise süreç hem biraz daha karmaşık, hem de tanımlama sıkıntısının en çok görüldüğü sınıflandırmadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri ise burada terörizm de uygulanan şiddetin yönü kadar terörizm kavramının geçirmiş olduğu tarihsel sürecin ve de motivasyon kaynaklarının da etkisi bulunmaktadır. Bu sınıflandırma içinde öncelikle terörizm kavramına tarihsel olarak bakıldığında;⁶ özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasında imparatorlukların dağılmaya başlaması, dünyada yükselişe geçen “halkların kendi kaderini tayin etme hakları” düşüncesi, kolonilerin arka arkaya bağımsızlıklarını ilan etmesi ve bu süreçte yaşanan çatışmalar sömürgelere sahip olan ve bunları kaybetme süreci yaşayan devletler tarafından “terörizm” olarak tanımlanırken; bu bağımsızlık savaşı içerisinde olan gruplar ve onları destekleyenler tarafından “özgürlük mücadelesi” olarak tanımlanmış ve meşruiyet kaynağı olarak görülmüştür. Her ne kadar bu dönem -sömürge yönetimlerinin- dünya sistemine yeni katılan devletler ile son bulmuşsa da, bu düşünce biçimi, yani emperyalizme

⁵ Richard A. Falk, “A Dual Reality: Terrorism Against The State and Terrorism By The State”, Jr. Charles W. Kegley (ed.), *The New Global Terrorism*, Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ, 2003, 53-60; Fatma Taşdemir, *Uluslararası Teörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, USAK, Ankara, 2006; Sertaç H. Başeren, “Uluslararası hukuk Açısından Terörizm” Ali Tarhan (ed.), *Dünya’da ve Türkiye’de Terör*, Merkez Bankası Yayınları, Ankara, 2002, 183-206.

⁶ Terörizmin tarihçesine yönelik detaylı bilgi için bkz: David. C.Rapoport “The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, Jr. Charles W. Kegley (ed.), *The New Global Terrorism*, Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ, 2003, 36-52.

karşı mücadelenin meşru görülmesi anlayışı, hâlen daha terör örgütleri tarafından kullanılan bir söylem biçimidir. Aşağıdan yukarıya yönelik olan bu terörizm türünde temel motivasyon farklı millî kimlikler ve millî bağımsızlık iken, daha sonraki süreçte görülen devlete karşı terörizm hareketlerinde sağ/sol ideolojiler ve bu ideolojilerle bütünleşmiş etnik milliyetçi ve dini söylemler görülmektedir. Uzun yıllar İspanya, Birleşik Krallık ve Türkiye gibi devletlerin mücadele etmek zorunda kaldıkları ETA, IRA ya da PKK gibi terör örgütleri bu dönemin örneğini teşkil etmektedirler. Ancak tarihsel süreçte görülen din söylemi, bugün Orta Doğu'dan yükselen ve özellikle Batı dünyasına yönelik saldırılarda bulunan “din motivasyonlu terörizm” örneğinden farklılık göstermektedir.

Kökenleri aslında Soğuk Savaş döneminin sonlarına dayanan ancak dünya gündemine 11 Eylül saldırılarıyla yerleşen ve özellikle Orta Doğu coğrafyasındaki dengeleri derinden etkileyen din motivasyonlu terörizm türünün daha önceki benzerlerinden en önemli farkı, küresel bir söylem içermesidir. Şöyle ki İslam dini üzerinden meşruiyet sağlamaya çalışan Orta Doğu kökenli grupların hedefi tek bir ülkeden ziyade buldukları coğrafya üzerindeki “küresel güçlerin” etkisini ortadan kaldırmak ve kontrol etmeyi planladıkları coğrafya üzerinde din temelli -ki bu dönemin örneklerinde referans İslam dinidir- bir yönetim biçimi inşa etmektir. 11 Eylül 2001 saldırılarıyla adı duyulan El-Kaide terör örgütü, bu amaç için oluşturulmuş örgütlerin en belirgin örneği olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bu saldırılardan sonra ABD ve koalisyon güçleri birlikteliği ile bölgeye yönelik gerçekleştirilen operasyonlarla ve örgütün lideri Usame bin Ladin'in öldürülmesiyle örgüt neredeyse yok olma düzeyinde güç kaybetmiştir. Başlangıçta Irak El-Kaidesi olarak bilinen DAES⁷ terör örgütünün temelleri ise 2004 yılında yine bu coğrafya üzerinde atılmıştır.

---

⁷ Makalenin bu bölümünün amacı çalışma kapsamındaki kavramsal ve kuramsal çerçeveyi belirlemektir. Bu nedenle DAES terör örgütü ile ilgili detaylı analiz bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

Burada en önemli unsur, terörizm kavramının evrilebilme/dönüşebilme özelliğidir. Tarihsel süreçte görüldüğü üzere, terörizm kavramı farklı ideolojik akımlardan etkilenmiş olsa da oluşturduğu şiddet ve korku düzeni açısından hep varlığını sürdürmüştür. Terörizm çalışmaları açısından genel kabul görmüş önemli eserlerden birinin sahibi Rapaport’a göre modern terörizmin tarihi 1800’lü yılların sonuna doğru yükselen anarşizm dalgasıyla başlamaktadır.⁸ Rapaport; her terörizm dalgasının ömrünü ortalama 40 yıl olarak değerlendirmiş ve ilk terörizm dalgası olarak tanımladığı “Anarşist Terörizm” sonrası dünya gündeminde “anti-kolonyal terörizm” hareketleri, özellikle o dönemde sömürge yönetimi altındaki devletlerin içerisindeki grupların gerçekleştirdiği faaliyetler yer almıştır. 1980’li yıllara kadar ise yeniden yükselişe geçen sol ideolojinin etkisiyle Rapaport tarafından “Yeni -sol terörizm” olarak tanımlanan terörizm faaliyetleri, hem Orta Doğu’da hem de batı ülkelerinde görülmüştür.⁹ “Küresel Terörizm” olarak tanımlanan ve doğrudan dini söylemler üzerinden şekillenen son terörizm dalgası ise özellikle arkasına aldığı küreselleşme rüzgârıyla beraber terörizm kavramının tam anlamı ile dünya genelinde bir tehdit haline dönüştüğünün bir göstergesidir. Özellikle son dönem din motivasyonlu terörizmde de görüldüğü üzere, gerek ideolojiler, gerek örgütsel yapılanmalar, gerekse eylem türleri önceki örneklerine göre ciddi bir farklılaşma ve dönüşüm içerisindedir. 11 Eylül 2001 saldırıları ile başlayan bu küresel terörizm sürecinde bir nevi selefi El-Kaide’ye oranla DAES’in geçirmiş olduğu dönüşüm sürecinin ise en önemli aktörleri de bölge ülkeleri dışından-özellikle Avrupa’dan- örgüte dâhil olan “yabancı savaşçılar” ve “yalnız kurtlar” olarak nitelendirilen bireylerdir. Buradaki en önemli etken ise son dönemde köktencilik ya da radikalizmin Avrupa’da yükselmesidir.

---

⁸ David. C.Rapaport “The Four Waves of Rebel Terror and September 11”, Jr. Charles W. Kegley (ed.), *The New Global Terrorism*, Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ, 2003, 36-52.

⁹ Age.

Radikalizm, günlük söylemler kapsamında çoğunlukla terörizm kavramıyla birlikte ve bazı durumlarda da eş anlamlı olarak anılmaktadır. Bunun sebebi ise yaklaşık 20 yıldır Batı dünyasını tehdit eden “din motivasyonlu terörizm” faaliyetlerinin dini inanç biçimlerinin radikalleşmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olmasıdır. Aslında terörizm, her düşünce biçiminin -sadece din değil- radikalleşmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Sosyal bilimlerde radikalizm kavramı da tek bir tanıma sahip değildir. Bazı durumlarda, özellikle günlük siyasal söylem içerisinde aşırıçılık ile eşzamanlı kullanıldığı da görülmektedir. Radikalizm ya da köktencilik “siyasal, toplumsal ya da ekonomik alanda köklü değişimi savunmak”¹⁰ olarak her ideolojiye ait kökten bir değişimi içermektedir. Kavramın tarihsel olarak terörizm kavramı kadar olmasa da, birkaç yüzyıl geriye girmekte ve terörizm kavramı gibi hem değişim geçirmekte, hem de üzerinde uzlaşa sağlanamamaktadır. “Radikal” terimi, 18. yüzyılda kullanılırken çoğu zaman Aydınlanma ve o dönemin Fransız ve Amerikan devrimleri ile bağlantılıyken; 19. yüzyılda sosyal ve giderek politik bir kavram haline gelmiştir. O dönemin “radikal” tanımlaması, bugün aslında normal kabul edilen birtakım siyasal taleplerin sahiplerini nitelendirmek için kullanılmaktaydı. Örneğin kadınların oy kullanma haklarının verilmesini destekleyen kamuoyu eylemleri o dönem “radikaller” tarafından gerçekleştirilmekteydi. Ancak bugün gelinen noktada, kavramın içeriği ilk çıkışından oldukça farklı anlam kazanmıştır. Bir örnek vermek gerekirse, 1970’lerde radikalleşme terimi, “şiddet içeren ve genellikle gizli grupların oluşturulmasında interaktif ve süreçsel (kademeli yükselme) dinamikleri”ni vurgulamak için kullanılmıştır. Burada radikalleşme, politik şiddetin artan kullanımına doğru giden bir süreç olarak anlaşılabilir.¹¹

¹⁰ Ahmet Emin Dağ, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul, 2004, s.37.

¹¹ Alex P. Schmid, *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*, 03/2013, <https://www.icct.nl/download/file/>

Tanımlardan yola çıkarak, radikalizmde de söz konusu hedefe ulaşmak için aktif şiddet kullanımının kabulü vurgulandığı görülmektedir. Böylelikle radikalizm kavramının tarihsel süreçte farklı ideolojilerde görüldüğü zaman bünyesine aşırı şiddeti de katmış bir olgu olduğu söylenebilmektedir. “Radikalizmin diğer değişimci akımlardan farkı; bu değişimi aşamalı, yanlışlıkları eleyerek reformcu bir biçimden ziyade, var olanı tamamen ortadan kaldırıp yerine yenisini koymak şeklinde gerçekleştirmeyi amaç edinmiş olmasıdır.”¹² Çoğu durumda radikalizm terörizm ile karıştırılmaktadır; ancak tarihsel ve teorik olarak iki kavram temelde birbirinden ayrılmakta, sadece birbiriyle ilişki içerisinde bulunmaktadır. Şöyle ki radikal düşüncelere sahip birçok insan terör örgütlerinin bir parçası haline gelmeden sadece ideolojik olarak “radikalleşerek” yaşamlarını sürdürebilir; ancak radikalleşme yoluyla şiddeti haklı çıkaran inançların geliştirilmesi, terör örgütlerine katılımın olası bir yolu haline de dönüşebilmektedir.

Radikalleşme ve şiddet içeren aşırılıklar bir günde gerçekleşmemektedir. Bugün ise radikalizm kavramı artık sadece din üzerinden aşırılığa olarak anlaşılmakta ve Batı dünyasını doğrudan tehdit eden “din motivasyonlu terör” gruplarına yönelik bir kavram olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda da doğal olarak Avrupa’da radikal İslam söylemleri büyük yer tutmaktadır. Avrupa Birliği, 13 Haziran 2002 yılında Konsey Çerçeve Kararı’nın¹³ birinci maddesi ile terörizmden ziyade terörizm suçlarını şu şekilde tanımlamıştır:

Her üye devlet, [...] kasten işlenen aşağıdaki suçların ‘terörist suçlar’ olarak cezalandırılmaları için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacaktır: a) cinayet; b) bedensel

---

ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013.pdf ,
(Erişim 15/03/2017).

¹² Ahmet Emin Dağ, age, s.371.

¹³ Avrupa Birliği Hukuku Resmi İnternet Sayfası (Eur-Lex), “Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combatting Terrorism, (2002/475/JHA)”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475&from=EN>, (Erişim Tarihi: 01/05/2018).

bütünlüğe zarar verme; c) adam kaçırma ya da rehin alma; d) devlet ya da hükümete ait tesislerin, kamuya ait ulaşım imkânlarının ve kamunun kullanımına sunulmuş yer ve malların zorla ele geçirilmesi ya da bunlara zarar verilmesi; e) uçak, gemi ya da diğer taşımacılık faaliyetlerinde kullanılan araçların ele geçirilmesi; f) silah ve patlayıcının imal edilmesi, bunlara sahip olunması, bunların elde edilmesi, nakledilmesi ya da bunların başkalarına temin edilmesi; g) kirletici maddelerin insanlara ya da çevreye zarar vermek amacıyla kullanılması; h) su, enerji ya da temel kaynakların arzına müdahale edilmesi veya bunların dağıtımına engel olunması; ı) (a) dan (h)'ye listelenen suçları işlemeye yönelik tehditte bulunma [...].

Bu bağlamda Avrupa Komisyonu 2005 yılında radikalizmi, 2002 yılı Konsey Çerçeve Kararı'ndaki terörizm suçlarına atıfta bulunarak, “bireylerde terörizme yol açan düşünce, görüş ve fikirlerin oluşmasına neden olan bir fenomen” olarak tanımlamaktadır.¹⁴ İdeoloji, radikalleşme sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, ideolojinin tek başına belirleyici olmadığı, ancak diğer faktörler ile -politik ve sosyal çevre ve kimlik için psikolojik bir ihtiyaç- tamamlanması gerekliliği de önerilmektedir. Dinin yararlı bir anlatı olarak kullanılması, dayanışmayı sağlamak ve ona sadakati arttırmak için dinsel köktencilik ve/veya diğer ideolojiler üzerine bir bilişsel çerçeve inşa edilmesi gerekmektedir. Radikalleşmenin en sık görülen örneği olan dinsel köktencilik ise bugün de geçmişte olduğu gibi dinsel yaşamın özüne sadık olarak aynı şekilde devam etmesini öngören bir inanç sistemi olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kökten dincilikte bireyler geçmişte kurulmuş mutlak ve değişmez

---

¹⁴ Avrupa Birliği Hukuku Resmi İnternet Sayfası (Eur-Lex), “Communication From the Commission to the European Parliament and the Council concerning Terrorist Recruitment: addressing the factors contributing to violent radicalisation, COM(2005) 313 Final”, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0313:FIN:EN:PDF>, (Erişim tarihi:21/09/2005) .

kurallara geri dönmekteler ve dini kurallar laik olanların da uyması gereken zorunlu kurallar haline dönüşmektedir. Günümüzde özellikle İslam dini üzerinden değerlendirilen bu ve benzeri radikal hareketler aslında tarih boyunca Hristiyanlıkta, Yahudilikte ve Hinduizm’de de görülmektedir.

İslami köktencilik, 19. yüzyılda Mısır’da Sünni İslam inancında ortaya çıkan ve Batı Avrupa toplumlarının yaşam tarzına, inanç sistemlerine ve geleneklerine entegre olmayı reddeden sosyo-politik bir hareket olan Selefizm’den¹⁵ üretilen bir akımdır. Selefiler, Müslümanların Peygamberin yoluna geri dönüp Kuran’a tam anlamıyla uymaları gerektiğine inanmaktadırlar. Muhafazakâr ve dini esaslara dayalı yaşam tarzları göz önüne alındığında, tüm Selefiler köktendinciler olarak kabul edilebilir; ancak tümü için şiddete yönelik militanlar tanımlaması yapmanın doğru olmadığı söylenebilir. Sadece Selefi Cihadizm akımı, radikal değişim yaratmak için şiddet kullanımına odaklanmaktadır. Cihatçılar yeni bir halifelik yaratmak için şiddet kullanımını ve bir kez Müslümanlar tarafından yönetilmiş olan tüm toprakları geri kazanmayı savunmaktadırlar.¹⁶

Radikalizme güncel yaklaşımlarda, onu dinamik ve doğrusal olmayan bir süreç olarak görmeyi önermektedir. Bu bağlamda radikal İslamcı hareketler kapsamında sadece aynı dine mensup olmak gibi doğrusal bir yaklaşım sürecin tek açıklayıcı modeli olarak kabul edilememektedir; ancak bu durumun da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Radikalleşme sürecinde, bir araya gelmek ve üyelerin birbirlerine bağlı kalabilmeleri için sosyal ağlardan yararlanılmaktadır.

---

¹⁵ Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için bkz: Mustafa Selim Yılmaz, “İslami Düşünce Tarihinde Bir Anlama Biçimi olarak Selefilik Üzerine Bir Deneme”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3 Sayı 3, 2014, 532-553. Necmettin Özerkmen, “Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 2, 2004, 247-265.

¹⁶ Anita Orav, “Religious Fundamentalism and Radicalisation”, *European Parliamentary Research Service*, Mart 2015, <http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-briefing-551342-Religious-fundamentalism-and-radicalisation-FINAL.pdf>, (Erişim Tarihi: 01/05/2018).

126

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 15

Sayı: 29

Bu durum yukarıda da değinildiği gibi, bireylerin psikolojik ve sosyolojik profilleri ile yakından ilişkilidir. Özellikle Avrupa’da yükselen İslami radikalizm açısından, bir şekilde Avrupa’ya göç etmiş bireylerin¹⁷ uzunca süre içe dönük, izole edilmiş, hayal kırıklığına uğramış, yabancılaşmış hayatlarının sonucunda Müslümanların arkadaşlık, akrabalık veya müritlik temelli grupların içerisine dâhil olmaları ile yeniden sosyalleşerek kendilerini “yeniden doğmuş” hissetmeleri, yaşadıkları kimlik ve aidiyet eksikliklerinin giderilmesini sağlamaktadır. Bireyler bu topluluk liderleri tarafından duygusal olarak koşullandırılmakta, yaşamdaki amaçlarının “ümmet” in bir parçası

---

¹⁷ Göç çalışmaları açısından göçmenlerin ekonomik siyasi ve kültürel alanlardaki adaptasyon süreçlerinin ne şekilde gerçekleştiği, bu makalenin analizi dışında bir alandır. Ancak göçmenlerin içinde buldukları toplum ile uyumlu bir şekilde yaşamaları da günümüz dünyasının güvenlik algısı açısından önem arz etmektedir. Bu bakımdan, “az olan” ile “çok olanlar” arasındaki ilişkileri düzenleyen beş genel yaklaşım bulunmaktadır. Buna göre “asimilasyon”, etnik azınlıkların tek taraflı olarak egemen topluma uyum sağlaması ve çoğunluk içinde kaybolması; “entegrasyon”, ilişkilerin eşitlik ilkesine dayalı ve yönetim içinde temsil dâhil, her türlü hakkın verildiği, hoşgörünün hakim olduğu sistem; “segregasyon”, yalıtılma ya da coğrafi ve sosyal olarak ayrı tutulan küçük grupların göçe zorlanması ve çeşitli baskılara maruz bırakılması; “seperasyon” (ayrılma), egemen topluma tepki olarak kendi istekleriyle çoğunluktan ayrılması; “pluralist” model ise kültürel farklılıkların zenginlik olarak algılanması ve çoğunluktan eksik hakkın bulunmadığı anlayışı anlamına gelmektedir. Detaylı bilgi için bkz: Kemal H. Karpat, *Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010; Aytekin Yılmaz, *Etnik Ayrımcılık Türkiye, İngiltere, Fransa, İspanya*, Vadi Yayınları, İstanbul, 1994; Peter Burke, *Tarih ve Toplumsal Kuram*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2005; Thomas Faist, *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, çev. Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2003; Iris M. Young, *Justice and the Politics of Difference*, Princeton University Press, USA, 1990, s. 184-185; aktaran Mesut Hazır, “Çok kültürlülük Teorisine Çağdaş Katkılar ve Bireysel Haklar-Grup Hakları Ekseninde Çok kültürlülüğü Tartışmak”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:7, Sayı 1, 2012; Thomas Hylland Eriksen, *Ethnicity and Nationalism*, Pluto Press, Colorado, 1993; Safiye Dünder, *Kürtler ve Azınlık Tartışmaları, Tarih, Kimlik, İsyanlar, Sosyo, Kültürel Yapı, Terör*, Doğan Kitap, İstanbul, 2009.

olmak olduğuna, “Cihad”ın gerekliliğine ve nihai ödül olarak da “şehitlik”in vaat edilmiş olmasına inandırılmaktadır.¹⁸

Bireylerin radikalleşme süreçleri ise farklı yollardan gerçekleşebilmektedir. Propaganda hem gerçek hem de hayali sosyal sorunların altını çizerek, “inanclar” ve “düşman” arasındaki gerilimleri artıran ve bir grup kimliği yaratan aşırı görüşlerin meşrulaştırılması için en önemli unsurdur. Teknolojik gelişmelerin hızla yaşandığı bugünün dünyasında özellikle sosyal medya, propaganda için verimli bir kanal olarak yer edinmiştir. Bu kanallar geniş bir hedef kitleye kolay erişim sağladığından, terör örgütleri sıklıkla farklı sosyal medya kanallarını propaganda amacıyla kullanmaktadırlar. Bireylerin doğrudan örgütlere katılımlarını öngören geleneksel yöntemlerin aksine, artık terör örgütleri bireylerin zaman zaman sosyal medya profillerini incelemek suretiyle aday üyelerini belirleyebilmektedirler. Ancak radikalleşmiş birçok bireyin de aslında online olarak bu propaganda faaliyetlerine maruz kalmadan önceki süreçlerde bir şekilde bu aşırı düşünce biçimleri ile temas ettiği de bilinmektedir. Bu ilk temaslarının çoğunlukla görüldüğü yerler ise okullar ve hatta üniversiteler olarak ifade edilmektedir. İslami radikalleşme açısından camiler en önemli “meşru” alan olarak kabul edilmektedir. İbadethanelerin özel durumlarından faydalanan radikal gruplar tarafından ibadet etmeye gelen bireylere yönelik özellikle kontrolsüz olarak verilen vaazlar yoluyla bireyler farkında olarak ya da olmayarak bu radikalleşme süreçlerinin birer parçası haline gelebilmektedirler. Ayrıca son dönemde Avrupa’da cezaevlerinde de İslami radikalizmin yükselişe geçtiği görülmektedir. Bunun en önemli nedeni, kapalı ve zor ortamlarda, bireyin depresif gerçeklik ile baş edebilmesinin yollarından bir tanesi yaratılan hayali özgürlükler olabilmektedir. Hapishanelerde dine dönüşüm ile ilgili olarak, bazı bireyler için bu, kendi dini arayışlarının devamı olarak değerlendirilebilir iken, bazı bireyler için ise kişinin

¹⁸ Gyorgy Lederer, *Countering Islamist Radicals In Eastern Europe*, <https://pdfs.semanticscholar.org/537b/398a4fc72a6a807b92d8d74639dfc27f8acf.pdf>, (Erişim tarihi: 15/04/2018).

mahkûmlarla ilişkilerini yönetmek ve kişisel güvenliğini sağlamak için kullanılması gerek bir araç haline gelmektedir.¹⁹ Bu süreçler yoluyla radikalleşen ideolojiler ise terörizm için güvenli limanlar yaratmanın en kolay yolu haline gelmektedir.

2. DAEŞ Terör Örgütünün Yapılanması ve Kaynakları

Büyük çoğunluğu Suriye ve Irak'ta faaliyet gösteren DAEŞ terör örgütü, hilâfet devleti kurmak amacıyla bölgede çok kanlı ve kitlesel eylemler yapan Selefi ve Cihatçı bir örgüt olarak tanımlanabilmektedir. 2004 yılında El-Kaide terör örgütüne bağlı olarak kurulan bu örgüt, başlangıçta Irak El-Kaidesi olarak isimlendirilmektedir. Ebu Musab Ez-Zerkavi tarafından *Cema'at el-Tevhid vel-Cihad* adıyla kurulan örgüt Irak'taki koalisyon güçlerinin geri çekilmesini sağlamak, Şii etkinliğini yok etmek, şeriat kanunlarını hâkim kılmak ve Irak hükümetini düşürmek şeklinde amaçlarını ilan etmiştir. Bu amaçlarını elde etmek amacıyla daha çok toplumda korku ve endişe yaratacak şekilde vahşi katliamlar yapmak, bomba yüklü araçlarla saldırılar düzenlemek ve intihar bombacılarını kullanmak şeklinde taktik ve yöntemler izlemiştir.²⁰

ABD tarafından işgal edilen Irak'ta Baas rejimi kısa sürede çöktürülmüştür. Ardından Irak ordusuna ait yaklaşık 250 bin askerin görevlerine son verilmiştir. Baas rejimi ile suni ideolojinin anlamlı bir bağı olmamasına rağmen Batıya duyulan öfkeden dolayı birçok eski Irak ordu mensubu Selefi yapılara katılmıştır.²¹ Dolayısıyla örgütün, içinde birçok ülkeden yabancı savaşçı barındırmasına rağmen, asıl kurucu ve yönetici kadrolarını eski Irak ordu mensupları meydana getirmektedir. Ancak başlangıçta hedef birliği sergileyen Selefi/El-

¹⁹ Anita Orav, age.

²⁰ Mehmet Ali Güller, *İŞİD Kara Terör*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2014, s.114

²¹ Myriam Benraad "How Saddam Hussein's old ideology may have contributed to the modern Islamic State", *The Conversation*, September 2017, <https://theconversation.com/how-saddam-husseins-old-ideology-may-have-contributed-to-the-modern-islamic-state-84937>, (Erişim Tarihi: 15/05/2018).

Kaideci ve Sünni/Baasçı yapıların İslamcı bir devlet kurmak ve Sünni üstünlüğünü yeniden tesis etmek şeklindeki istenmeyen amaçlar sebebiyle ayrıştıkları görülmektedir. DAEŞ terör örgütü bölgedeki yönetimlerin ayrıştırdığı Sünni grupların yaşadıkları haksızlıklar sebebiyle kısa sürede zemin kazanmış ve belirli toplum gruplarından da destek bulmasını sağlamıştır.²²

Örgüt yaklaşık 10 yıl sonra birçok sebepten dolayı El-Kaide’den ayrılarak 2013 yılında sözde Irak ve Şam İslam Devleti’ni kurmuş ve 2014’ten itibaren de Ebu Bekir el-Bağdadi tarafından “Hilafet” ilan edilmiştir. Bu örgüt Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), ABD, Kanada, Türkiye, Suudi Arabistan, Birleşik Krallık, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Malezya, Mısır, Hindistan, Rusya, Avustralya, Kırgızistan, Suriye, Ürdün, Pakistan gibi ülkeler ve bazı uluslararası örgütler tarafından terörist örgütler listesine farklı tarihlerde dâhil edilmiştir. Bünyesinde çok çeşitli Sünni Toplulukları barındıran örgüt başlangıçta Irak’ın Anbar, Nineve, Diyala, Babil, Musul, Kerkük, Selahaddin ve Babil illerinde; Suriye’de Humus, Halep ve Rakka bölgelerinde; Libya’da ise Bingazi ve Sirte’de etkin olmuştur. El-Bağdadi, 29 Temmuz 2014’te yaptığı bir konuşmada dünyayı İslam dinine inanlar ve kâfirler veya ikiyüzlüler şeklinde temelde iki kampa böldüğünü ilan etmiştir.²³

İçinden doğmasına rağmen bilinen en az iki milyar dolarlık rezerviyle ve devlet aklıyla hareket eden DAEŞ, El-Kaide’den de tamamen ayrılmıştır. Elde ettiği ekonomik güçle kendine ait eğitim sistemi, yargı, yerel yönetimler ve kısmen korkuya dayalı bir halk tabanı yaratmayı başarmıştır. DAEŞ’i hâlâ küresel ve tehlikeli yapan diğer bir neden de Irak’ta kurulan Şii eksenli yönetimlerin Sünni

---

²² Orta Doğu, Güneydoğu Asya ve Kuzey Afrika’da bulunan 20 müslüman ülkede %8 civarında destekçisi olduğu iddia edilmektedir. Mohammed Nuruzzaman, “The Islamic State is on its knees, but its legacy will long haunt the Middle East”, *The Conversation*, July 2017, <https://theconversation.com/the-islamic-state-is-on-its-knees-but-its-legacy-will-long-haunt-the-middle-east-80939> (Erişim Tarihi: 15/05/2018).

²³ Mohammed Nuruzzaman, age.

gruplara yapmış olduğu baskıdan beslenen bir kurtarıcı olarak algılanmasıdır. Sözde Hilafetin ilanı ile aynı ideolojik ekseninde yer alan Nijerya’da Boko Haram ve Somali’deki El-Şabaab benzeri başka radikal grupların desteği de örgütün bölgesel bir tehdit haline gelmesine önemli katkılar sağlamıştır.²⁴

Bu kadar geniş çaplı bir coğrafyada eylem yapmak ve on binlerce üyesine kaynak aktarabilmek için, terör örgütü çok önemli miktarlarda gelire ihtiyaç duymaktadır. En önemli gelir kaynaklarının petrol satışları olduğu bilinmektedir. Bunun dışında az oranda da olsa bağışlar, fidye, vergi toplama, silah satışı, Irak bankalarından ele geçirilen paralar gibi çok geniş para kaynakları bulunmaktadır. Silah gücü olarak ise, Irak Ordusundan kalan ve her cins ve çapta silahı olduğu doğrulanmaktadır. Özellikle hava savunma füze sistemleri, havanlar, ağır makineli tüfekler, az sayıda ele geçen tank, zırhlı muharebe araçları gibi silah sistemlerini oldukça etkin olarak kullanabilmektedirler.

DAEŞ’in El-Kaide terör örgütünden ayrılan diğer bir önemli nokta ise, El-Kaide’nin “uzaktaki düşman” yaklaşımına karşın DAEŞ’in Hilafeti kurma ve yayma söylemleridir. Dolayısıyla DAEŞ Hilafeti yayabilmek için yeni harekât alanları yaratmaktan çekinmemiş ve kendisine bağlı yeni bölgeler işgal etmek için yoğun uğraşlar içine girmiştir. Bu anlamda Avrupa ülkeleri de yayılmacı DAEŞ’in saldırılarına maruz kalmıştır. Tablo-1’de DAEŞ terör örgütünün 2014-2018 yılları arasında Avrupa’da gerçekleştirdiği eylemler görülmektedir.

Fransa’da Ocak-Eylül 2017 tarihleri arasında 12 terör saldırısı güvenlik birimleri tarafından engellenmiş; Birleşik Krallık ’ta üç eylem gerçekleşmiş, beş saldırı önlenmiş, Almanya beş terör saldırısından

---

²⁴ İngiliz bakanı Lord Peter Hain tarafından 1 Ağustos 2017 tarihinde Wits Business School’da sunulan bir konuşmanın düzenlenmiş bir versiyonundan alınmıştır. Peter Hain, “Islamic State and Terror: War Without End”, *Wits Business School Public Lecture*, 1 Ağustos 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=kbTzsNnysRg>, (Erişim Tarihi: 20/05/2018).

zarar görmüştür.²⁵ Aşağıda belirtilen tabloya göre ise DAES terör örgütünün halifelik ilan edip tüm dünyaya meydan okuduğu 2014 yılında Avrupa’da gerçekleşen eylem sayısı toplam altı iken, bu rakam 2015’te 28’e, 2016’da 38’e 2017’de ise 42’ye yükselmiştir. 2018 yılının ilk yarısında ise eylem sayısı 10 olarak görülmektedir. Son beş yılda terör saldırılarından ölenlerin sayısı 488 iken, yaralananlar ise 1450 kişidir. Bu saldırıların bir kısmı DAES tarafından yapılırken bir kısmı da kendilerine yalnız kurt ismini verdikleri kişi ve kişilerce gerçekleştirilmiştir. Eylem sayılarındaki artışlar Avrupa güvenliğinin karşı karşıya kaldıkları ve kalacakları risk/tehditlerin boyutlarını gözler önüne sermektedir.

---

²⁵ Richard Barrett, “Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees”, *The Soufan Center*, October, 2017, <http://thesoufancenter.org/wp-content/uploads/2017/11/Beyond-the-Caliphate-Foreign-Fighters-and-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017-v3.pdf>. (Erişim Tarihi: 4/05/2018).

Tablo-1: DAEŞ terör örgütünün 2014-2018 yılları arasında Avrupa'da gerçekleştirdiği eylemler²⁶

	2014		2015		2016		2017		2018					
	Saldırı Sayısı	Hayatın Kaybedenler	Saldırı Sayısı	Hayatın Kaybedenler	Saldırı Sayısı	Hayatın Kaybedenler	Saldırı Sayısı	Hayatın Kaybedenler	Saldırı Sayısı	Hayatın Kaybedenler				
Almanya			3	1	2	10	15	78	6	3	7	1	1	0
Fransa	3	1	25	148	379	13	89	220	13	6	22	3	6	19
İngiltere	1	0	1	1	3	5	3	10	9	36	232			
Belçika	1	4	0			6	35	229	2	0	2	1	3	2
Norveç	1	0	1											
İtalya				2	12	1			3	0	5			
Danimarka				3	2	6	1	0	3					
Avusturya				2	4	34	1	0	1	1	2	0	1	1
İrlanda				1	1	0								
İsviçre							2	2	0	3	5	16		
İspanya									4	16	142			
Fintlandiya									1	2	6			
Hollanda												1	0	3
TOPLAM	6	5	27	169	425	38	144	541	42	70	432	7	10	25

²⁶ Bu tablo www.thereligionofpeace.com adresindeki verilerden yararlanılarak derlenmiştir. Detaylı bilgi için bkz: List of Islamic Terror Attacks, <https://www.thereligionofpeace.com/attacks/europe-attacks.aspx> (Erişim Tarihi: 10/05/2018).

Özellikle 2016 yılından itibaren yabancı terörist savaşçıların DAES’e katılımlarında önemli düşüşler göze çarpmaktadır. Bunun sebeplerini; Koalisyon Güçlerinin sınır güvenliği konusunda aldıkları tedbirler, DAES’in itibar kaybetmesi, toprak kayıpları, finans kaynaklarını kaybetmesi, kendi iç hesaplaşmaları, yabancı savaşçıların DAES kontrolündeki yerlerde hayati idame ettirecek temel ihtiyaçlarını karşılayamaması şeklinde özetlemek mümkündür.²⁷

Bütün bunlara rağmen, örgüt içindeki yabancı terörist savaşçıları tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Bundan sonra Avrupa güvenliği başta olmak üzere bölge güvenliğini tehlikeye atacak en önemli konu, bu teröristlerin geldikleri ülkelere veya üçüncü ülkelere doğru geri dönüşleri olacaktır.²⁸ Bunun dışında, bir kısım yabancı savaşçı başka cihadist örgütlere katılmış; bir kısmı da üçüncü ülkelere göç etmiştir.

DAES bugün hâlâ kendi destekçilerine liderlerinin mesajlarını ulaştırmaya devam etmektedir. Bu mesajlarda 22 Nisan 2018 tarihinde DAES sözcüsü al-Mujahir tarafından örgütün özellikle Pakistan, Irak, Afganistan, Suriye, Filipinler ve Şam’da saldırılar düzenlemeye devam ettiği iddia edilmektedir. Ayrıca Afganistan’da sözde “Muhammad bin Maslamah al-Ansari” adlı eğitim kampında örgüte yeni katılan 160 örgüt mensubu için eğitim düzenlendiği ifade edilmektedir.²⁹ Dolayısıyla DAES hâlâ Suriye, Irak, Mısır, Tunus ve Afganistan gibi bazı ülkelerdeki güvenliği ve demokratik işleyişi tehdit etmeye devam etmektedir. Bunun en önemli sebebi özellikle Suriye ve Irak’ta kaybettiği psikolojik üstünlüğünü geri kazanmak ve destekçilerine moral sağlamak

²⁷ Global Coalition Çalışma Grubunun 26-27 Ekim 2016’da Antalya’da düzenlediği “Gelecek Trendleri ve Dinamikleri: DAES’in Kontrol Ettiği bölgelere Giden Yabancı Savaşçıları” başlıklı toplantısının raporundan elde edilen bilgilerdir. Detaylı bilgi için bkz: Global Coalition, *Foreign Terrorist Fighters-Trends and Dynamics*, October 2016 <http://theglobalcoalition.org/en/foreign-terrorist-fighters-trends-and-dynamics/>, (Erişim Tarihi:05/05/2018).

²⁸ Global Coalition, agy, 2016.

²⁹ Global Coalition, *Counter DAESH Insight Bulletin*, 23-29 April 2018, <http://theglobalcoalition.org/en/daesh-insight-bulletin-23-29-april/> (Erişim tarihi: 01/05/2018).

olduğu söylenmektedir. Örgüt etkili olduğu dönemlerde kullandığı antidemokratik retorikini yine kullanmaya devam etmektedir.³⁰

Bu durumla ilgili olarak Suriye’de 75 ülkenin katılımıyla oluşturulan Koalisyon Güçleri ülkelerinin ilgili bakanları ve yöneticileri 13 Şubat 2018 tarihinde Kuveyt’te yaptıkları toplantıda DAEŞ terör örgütünün son durumu gözden geçirmiştir. Bu toplantı öncesinde en son Mart 2017 tarihinde Washington’da yapılan bakanlar toplantısında Irak ve Suriye’de toplam 7,7 milyon kişinin DAEŞ’den kurtarıldığı ifade edilmiştir. Ardından Ekim 2017’de Rakka özgürleştirilmiş ve Aralık 2017 tarihinde de Irak tamamen DAEŞ’den temizlenmiştir. Kuveyt’te düzenlenen toplantıda ise Koalisyon Güçleri temsilcileri tarafından DAEŞ ile mücadeleye devam edileceği, bir daha toparlanamayacak şekilde tüm örgütün dağıtılması gerektiği, ideolojisi ve finansal kaynakları ile mücadele edilmesi gerektiği konusunda fikir birliğine yeniden varıldığı ifade edilmiştir.³¹

Avrupa içinde radikalleşmenin etkisi ile DAEŞ’in yapılanmasını aslında bütün Avrupa üzerinde tek bir coğrafi bütünlük içinde incelemek sağlıklı sonuçlar vermemektir. Çünkü DAEŞ’e verilen destek ile Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman nüfusun miktarı ve Avrupa ülkelerinin tarihsel geçmişi arasında anlamlı korelasyon bulunmaktadır. Örneğin Osmanlı İmparatorluğunun tarihsel süreçte bölgedeki hâkimiyetinden dolayı Doğu Avrupa’da yaşayan Müslüman nüfusun yoğunluğu bölge üzerinde radikalleşmeyi çok daha kolay hale getirdiğini ifade etmek mümkündür.

3. Avrupa’da DAEŞ’in Yaptığı Eylemler: Yalnız Kurtlar ve Yabancı Savaşçıların Geri Dönüşü

Çalışmada kullanılan yabancı terörist savaşçılar tanımı olarak BM Güvenlik Konseyi Çözümü 2178 sayılı 2014 kararı gereği, “başka bir

³⁰ Global Coalition, agy, 23-29 Nisan 2018.

³¹ Global Coalition, *Global Coalition To Meet In Kuwait*, <http://theglobalcoalition.org/en/global-coalisyon-meet-kuwait/> (Erişim tarihi: 01/05/2018).

ülkede savaşmış ve yeniden vatandaşı olduğu ülkeye dönmüş bireyler” vurgulanmaktadır.³² Ayrıca yabancı terörist savaşçı terimi sadece Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Avustralya’dan 2012-2016 yılları arasında Suriye ve Irak’a giden yabancı kişileri kapsamaktadır. Yalnız kurtlar veya yalnız aktörler bu tanımın bir miktar dışında kalmaktadır. Örgütlü terörizm ile çok gevşek veya hiç bağı olmayan bu aktörler ile ilgili analiz yapmak veya onları izlemek, tutuklamak oldukça zor bir süreçtir. Ancak teorik olarak her iki grup da Selefi-Cihadist ideolojik altyapıya sahip radikal hareketlerden doğmaktadır.³³

Avrupa’da gerçekleştirilen eylemler ile DAESH terör örgütünden ayrırlıp geri dönen yabancı terörist savaşçılar arasında ilk bağ 13 Kasım 2015 tarihinde Paris’te yapılan ve 129 kişinin ölümüyle sonuçlanan saldırı ile kurulabilmiştir. Fransa ve Belçika’dan gelen yedi saldırganın daha önce DAESH terör örgütünde bulunarak çeşitli eylemlere katıldığı ortaya çıkmıştır. Diğer iki Iraklı terörist ise bizzat DAESH tarafından Avrupa’ya eylem yapmak üzere görevlendirilmiştir. Bunun dışında 21 örgüt mensubunun da eyleme lojistik destek verdiği ve bunların da yedisinin yine yabancı terörist savaşçı olduğu araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır.³⁴

Yabancı terörist savaşçılarla ilgili ortaya çıkan en önemli sorun sahaları; bu kişilerin yeniden suç işleme eğilimlerinin ölçülmesinin mümkün olmaması, %20’sinin Batı kaynaklı olan, 110 farklı ülkeden 40.000 civarı yabancı teröristlerin yarattığı tehdidin sadece kanun gücüyle ortadan kaldırılmasının güçlüğü ve Batıdan olmayan ancak savaş bölgelerinden geri dönenlerin de tehdit olabileme potansiyelidir.³⁵

³² Arsla Jawaid, “From Foreign Fighters to Returnees: The Challenges of Rehabilitation and Reintegration Policies”, *Journal of Peacebuilding & Development*, 2017, Cilt 12, Sayı: 2, 102-107.

³³ R. Kim Cragin, “The Challenge of Foreign Fighter Returnees”, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 2017, Cilt 33 Sayı: 3, 292–312. Elena Pokalova, “Driving Factors behind Foreign Fighters in Syria and Iraq”, *Studies in Conflict and Terrorism*, 2018, DOI: 10.1080/1057610X.2018.1427842.

³⁴ R. Kim Cragin, agm.

³⁵ Richard Barrett, agm. ve R. Kim Cragin, agm.

Yabancı terörist savaşçıların çıkış yaptıkları ülkelere bakıldığında, daha otoriter, yüksek işsizlik oranı, internet kullanım alışkanlığının yaygın olduğu, ekonomik yetersizliklerin görüldüğü, çatışmalı ortamların yaşandığı, yoğun göç veren ve alan, Müslüman nüfus ve genç nüfus oranlarının yüksek olduğu ülkeler olduğu gibi, diğer taraftan İnsani Gelişim Endeksinin çok yüksek olan ülkelere de olabilmektedir. Özellikle demokrasinin tam anlamıyla yaşandığı ülkelerin kentsel alanlarında yaşayanlardan örgüte katılımın yüksek oranda olduğu görülmektedir.³⁶ Bu sebeple, içinde suç potansiyeli barındıran bireylerin savaştan döndükten sonra yeniden toplumla aynı fikir ve duyguda birleşme ihtimali oldukça düşük görülmektedir.

Temmuz 2017 verilerine göre birçok yabancı terörist savaşçı Suriye ve Irak topraklarından ayrıldığı ve özellikle AB ülkelerinden bu topraklara giden beş bin civarında teröristin yaklaşık %30'unun geri dönmüş olduğu tahmin edilmektedir.³⁷ Özellikle Danimarka, İsveç ve Birleşik Krallık topraklarından savaşa katılanların yarıya yakını ülkelere geri dönmüştür. Rusya'dan ve eski Sovyet ülkelerinden katılan dokuz bin civarında teröristin ise yaklaşık %10'u geldikleri ülkelere geri dönmüştür. Bütün bunların yanında Suriye ve Irak'a savaşmak için hiç gitmemiş olan ve Batı Avrupa ülkelerinde DAES sempatzanı olarak yaşayan birçok radikal grup da tehdit olarak ortaya çıkmaktadır. Eylül 2014 tarihinde DAES sözcüsü Abu Muhammad al-Adnani bunlara yapmış olduğu çağrıda düşmana görüldüğü yer ve zamanda eldeki tüm imkânlarla saldırılması direktifini vermektedir. Bu çağrıdan sonra Haziran 2014 ile Şubat 2017 yılları arasında DAES, toplam 29 ülkede 143 terör saldırısı düzenlemiş ve 2000'den fazla insanın ölümüne ve yaralanmasına sebep olmuştur. Bu sebeple DAES kendi savaşçılarını üçüncü ülkelerde diğer destekçileriyle birlikte eylem yapmak üzere görevlendirmektedir.³⁸

³⁶ Elena Pokalova, agm.

³⁷ Oldrich Bures, "EU's Response to Foreign Fighters: New Threat, Old Challenges?", *Terrorism And Political Violence*, 2018, DOI: 10.1080/09546553.2017.1404456.

³⁸ Richard Barrett, agm.

Genel anlamda geri dönen yabancı terörist savaşçıları yarattıkları tehdit ve risk durumlarına göre beş kategoriye ayırmak mümkündür.³⁹ Buna göre;

- a. Erken dönenler veya DAEŞ'e entegre olmadan çok kısa sürede geri gelenler; nispeten daha küçük bir grubu teşkil etmektedir. DAEŞ örgütüne katılmalarını müteakip gerçek yüzlerini fark edip örgüte karşı tüm sempatilerini kaybetmişlerdir. Fakat örgütte yer aldıkları süre içinde hangi travmatik olayları yaşadıkları bilinmemektedir. Bu yüzden, karşılaştıkları sorunlara ne tür tepkiler verecekleri tam belirlemek mümkün olmasa bile diğer kategoride yer alanlara nazaran daha kolay ve hızlı rehabilite olabilecekleri değerlendirilmektedir.
- b. Nispeten daha uzun kalanlar, ancak DAEŞ'in her uygulamasını tasvip etmeyenler ise şeriat kurallarına göre İslami yaşam tarzını benimsemiş, ancak DAEŞ liderlerinin ve yönetimin şiddet içeren kararlarını onaylamakta zorlanan gruplardır. Bu konuda kendini sorgulayan ve örgüt içerisindeki özellikle doktrinel anlaşmazlıklara ve iç çekişmelere oldukça şüpheyle bakan yabancı terörist savaşçıları bir süre sonra örgütsel motivasyonlarını kaybetmiş ve hayal kırıklığına uğramıştır. Bu gruplar şiddetin her türlüsüne şahit olmuştur; bu sebeple gelecekteki davranışları tahmin edilemez veya kontrol altına alınamaz şekilde görmek mümkündür.
- c. DAEŞ terör örgütünün taktik ve stratejilerini benimseyen ve üstlendikleri rolün farkında olanlar, ancak geri dönmeye karar verenler de, DAEŞ terör örgütü mensuplarının yarattıkları sahte kahraman görüntülerine aldanıp macera arayan katılımcılardır. Macera arayan bu gruplar geri dönse bile bir süre sonra yeniden başka alanlarda şiddet içeren eylemlere katılma potansiyelleri oldukça yüksektir. Hilafetin yükselmesi ve

---

³⁹ Richard Barrett, agm.

yayılması için şiddet yöntemlerini meşru olarak gören bu taraftarların gidecek pek az yerleri vardır. Genellikle bu aktörlerin DAEŞ tarafından kurulacak yeni savaş alanlarında kısa sürede yerlerini alacakları düşünülmektedir.

- d. Kendini tamamen DAEŞ terör örgütüne adayanlar, ancak toprak kayıpları veya suçüstü yakalanıp ülkelerine geri gönderilenler ise; sözde hilafet düşse bile hâlâ savaşmaya devam edecek olan ve bu uğurda ölümü göze alan teröristlerdir. Bu grubun bir kısmı savaşta hayatlarını kaybetmiş; bir kısmı da hayatlarına örgütsel bir bağ içinde veya yalnız olarak devam ederken küçük bir azınlığı güvenlik birimlerine teslim olmuştur. Hayatta kalanlar genellikle DAEŞ topraklarını kaybetse bile, yer altında gizlice hücreler şeklinde yeniden teşkilatlanıp DAEŞ adına Suriye ve Irak başta olmak üzere her yerde eylemlerine devam etme potansiyeli yüksek olanlardır. Bazıları kaçmış olmasına rağmen yeni şiddet örgütlerine katılıp faaliyetlerine devam etmektedir.
- e. Yurt dışına Hilafeti yaymak için DAEŞ tarafından görevlendirilenler; DAEŞ terör örgütünün çekirdek kadrolarını oluşturan gruplardır. Örgütün kuruluş aşamalarında bile yabancı terörist savaşçı hücrelerini meydana getiren bu tür teröristler, özellikle yurt dışı eylemleri yapmak üzere eğitilmiş ve motive edilmiştir. 2017 yılında yakalanan bir teröristin verdiği bilgilere göre, özellikle batı ülkelerinde eylem yapmak üzere yedi aylık bir eğitime tabi tutulan bu yabancı teröristler örgütün en tehlikeli ve eğitimli gruplarıdır.

DAEŞ'in 2014 yılında sözde hilafeti ilan etmesinin ardından Kuzey Afrika'dan, Orta Doğu ülkelerinden, Avrupa'dan, Asya ülkelerinden ve diğer bölgelerden yoğun bir şekilde yasadışı yollardan örgüte katılan yabancı terörist savaşçıların bir kısmı çıkan çatışmalarda öldürülürken; bazıları ülkelerine geri dönmeyi başarmıştır. Bu durum yeni savaşçıların örgüte katılımlarını engellemiş veya anlamlı düzeyde azaltmış görünmesine rağmen, hayal kırıklığına uğramış olanlar dışında bir kısmının ideolojik olarak hala bağlılıklarının devam ettiği görülmektedir. Ancak yabancı savaşçıların Suriye ve Irak gibi

topraklarda aktif olan örgüte ideolojik bağlılıkları ev sahibi ülkede potansiyel tehlike olmaya devam etmekte ve belki de mevcut durumdan daha büyük riskler taşımaktadır.⁴⁰

DAEŞ terör örgütü özellikle Musul ve Rakka şehirlerini kaybettikten sonra yeraltına inmek de dâhil çeşitli formlarda veya biçimlerde bölge ülkelerindeki varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Özellikle dış ülkelerdeki potansiyel destekçilerinin yakın gelecekte desteklerini sürdürecekleri tahmin edilmektedir. Bugün en güçlü senaryo şeklinde görülen bu durum, örgüte geride bıraktığı hücreler ve yabancı savaşçılar marifetiyle kalkışma, suikastlar ve terör saldırıları yapma olanağı sunmaktadır. İdeolojik olarak kendine en önemli düşman olarak gördüğü Avrupa özelinde Batı ülkeleri için gerek Suriye ve Irak’ta bulundurdıkları görevlilerin gerekse kendi ülkelerindeki vatandaşların bu anlamda tehdit altında olduğunu ifade etmek mümkündür.⁴¹

2005 yılında oluşturulan AB Terörizmle Mücadele Stratejisi’nin⁴² dört temel prensibi olan “önleme”, “koruma”, “takip etme” ve “müdahale etme” şeklindeki yaklaşımlar, yabancı savaşçılar ve DAEŞ özelinde de uygulanmaktadır. Öncelikle, terörizmi önlemek için öngörülen strateji; ortaya çıkan tehdidin sosyolojik, psikolojik, ideolojik ve ekonomik köklerini incelemek suretiyle nedenlerine ulaşmak ve bunları ortadan kaldırmakla ve radikalleşmeyi önlemekle mücadeleye başlamaktadır. İkincisi, terörizme karşı korunmak amacıyla alınacak çeşitli fiziki güvenlik tedbirleriyle eylem olasılığını ortadan kaldırmak veya etkisini azaltmaktır. Üçüncüsü, terör örgütlerinin eylem planlama, eleman temin etme, finans desteği ve tehdit şebekelerini oluşturma yeteneklerini ortadan kaldırmak suretiyle amaçladıkları terörist eylemlerini akamete uğratmak ve sınır ötesi faaliyetlerini yakından takip etmektir. Dördüncü strateji, terörden zarar görmüş insanlara yardım,

⁴⁰ Richard Barrett, agm.

⁴¹ Mohammed Nuruzzaman, age.

⁴² The Council of the European Union, *European Union Counter Terrorism Strategy*, 14469/4/05 (30 november 2005), <https://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&f=ST%2014469%202005%20REV%204>. (Erişim Tarihi: 20/04/2018).

AB vatandaşlarını korumak ve üçüncü ülkelerde konuşlu sivil/asker varlıklarının bekasını sürdürmek konularını içeren, risk temelli hazırlık ve etkili bir krize müdahale mekanizması öngörmektedir.⁴³ AB de kurumsal olarak mücadeleyi daha etkin kılmak amacıyla Tablo-2’de yer alan bir dizi tedbiri belirtilen tarihlerde almıştır.

Tablo-2: Yabancı Savaşçılarla İlgili AB Üyesi Ülkelerin Aldığı Kararlara Yönelik Zaman Çizelgesi⁴⁴

Tarih	Alınan Karar
2005	AB Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü’nün kurulması.
Kasım 2005	AB Terörizmle Mücadele Stratejisi’nin Avrupa Konseyi tarafından onaylanması.
Eylül 2011	Radikalleşme Farkındalık Ağı’nın oluşturulması.
Haziran 2013	Adalet ve İçişleri Bakanlığı Konseyi’nin, Terörizmle Mücadele Koordinatörlüğü tarafından hazırlanan yabancı terörist savaşçılar ile ilgili 22 öneriyi onaylaması.
Ağustos 2014	Adalet ve İçişleri Bakanlığı Konseyi’nin, yabancı terörist savaşçı konusuna yönelik dört öncelik alanı belirlemesi; (1) radikalleşmeyi ve aşırıcılığı önlemek, (2) üçüncü ülkeler de dâhil olma üzere etkili bilgi paylaşımı, (3) şüpheli seyahatleri tespit etmek ve engellemek ve (4) yabancı savaşçıları soruşturmak ve yargılamak.
Eylül 2014	BM Güvenlik Konseyi Kararı 2178 ve Küresel Terörizmle Mücadele Forumu (GCTF) tarafından Lahey/Marakeş Bildirgesinin kabul edilmesi.
Ocak 2015	Riga’da Adalet ve İçişleri Bakanlığı Konseyi Bakanlar gayriresmî toplantısı: Riga ortak bildirisinin kabulü. Konsey Genel Sekreterliği tarafından yabancı terörist savaşçılar özelinde Suriye ve Irak’a yönelik terörizmle mücadele stratejsinin ana hatları.

⁴³ Bérénice Boutin, vd., “The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union, Profiles, Threats & Policies”, Bibi van Ginkel ve Eva Entenmann (ed.), *ICCT Research Paper*, April 2016, p. 12, https://icct.nl/wp-content/uploads/2016/03/ICCT-Report_Foreign-Fighters-Phenomenon-in-the-EU_1-April-2016_including-AnnexesLinks.pdf. (Erişim Tarihi: 15/04/2018).

⁴⁴ Age., p. 17.

Avrupa'da Radikalleşme ve DAES:
DAES'in Evrilmesi ve Avrupa Güvenliğine Yönelik Tehditler

Şubat 2015	Avrupa Konseyi'nin terörizmle mücadele konusunda üç sütun üzerinde anlaşmaya varması; (1) vatandaşların güvenliğini sağlamak; (2) radikalleşmeyi ve değerlerin korunmasını ve (3) uluslararası ortaklarla iş birliği yapmak.
Haziran 2015	AB İç Güvenli Stratejisi 2015-2020.
Temmuz 2015	1 Temmuz 2016 tarihinden itibaren uygulamaya geçmek üzere AB Polis Teşkilatı tarafından İnternet Yönlendirme Biriminin kurulması.
Ekim 2015	Avrupa Parlamentosu, radikalleşmeyi ve yabancı terörist savaşçıların örgütlere katılımlarının ve radikalleşmenin engellenmesine yönelik bağlayıcı olmayan ortak bir stratejiyi onayladı.
Kasım 2015	AB resmî kurumları tarafından, terörizm ve şiddet yanlısı aşırılıklara yol açan radikalleşmeye yönelik yaptırımların artırılması ile ilgili yeni önerilerin getirilmesi: (1) gözetli uygulamalarının yapısı ve teşkilatı, (2) kovuşturma ve/veya gözetli için alternatif veya ilave tedbirler, (3) entegrasyon ve rehabilitasyon, (4) eğitim, (5) uygulamalardan elde edilen alınan dersler ve geri besleme, (6) finansman ve (7) dış boyut.
Aralık 2015	Radikalleşme Farkındalık Ağı içinde Mükemmellik Merkezi'nin kurulması. İçişleri Bakanlarının, Yolcu Adı Kayıtları (PNR) veri direktifine ilişkin Avrupa Parlamentosu ile kararlaştırılan uzlaşma metnini onaylaması.
Ocak 2016	AB Polis Teşkilatı'nın Lahey'de Avrupa Terörle Mücadele Merkezi'ni (ECTC) açması.

141
Güvenlik
Stratejileri
Yıl: 15
Sayı: 29

Yapılan yasal düzenlemeler ve alınan politik kararlarla ilgili “finans desteği sağlamak, terör örgütüne katılmak veya liderlik etmek, teşvik etmek ve övmek, eleman sağlamak, eğitim vermek, eğitim almak ve terör maksatlı çatışma bölgelerine seyahat etmek” şeklinde özetlenebilecek terör suçlarıyla ilgili AB üyesi devletlerin durumu şöyledir: Adı geçen yedi eylemin de terör suçu olarak düzenlendiği Almanya, Belçika, İspanya, Lüksemburg (terör eğitimi almak ve seyahat suçları taslak olarak beklemektedir), Malta ve Portekiz olmak üzere yedi ülkeden ibarettir. Teröre finans desteği sağlamak fiilini tüm AB üyesi ülkeler suç olarak saymaktadır. Terör örgütlerine katılmak veya liderlik etmek eylemini Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, İsveç ve Litvanya hariç tüm AB üyesi ülkeler suç olarak saymıştır. Terörü teşvik etmek ve övmek fiilini Danimarka, Finlandiya ve İtalya hariç tüm devletler suç kapsamına almıştır. Terör örgütlerine eleman temin

142

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 15

Sayı: 29

etmek Avusturya, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Polonya ve Slovakya hariç diğer AB üyesi ülkelerde suç sayılmaktadır. Teröristlere eğitim desteği sağlamak eylemi Çek Cumhuriyeti, Fransa ve Polonya hariç; eğitim almak ise, Çek Cumhuriyeti, Estonya, GKRY, Hırvatistan, İrlanda, İsveç, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovenya ve Romanya hariç tüm diğer ülkelerde suç olarak düzenlenmiştir. Terör maksatlı çatışma bölgelerine seyahat etmenin suç olduğu AB ülkeleri de Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, GKRY, Birleşik Krallık, İspanya, İsveç (taslak), Lüksemburg (taslak), Malta, Portekiz, Slovakya, Bulgaristan'dır. Terör suçunun en az olduğu ülke ise “finans desteği” ve “teşvik etmek ve övmek” olmak üzere Çek Cumhuriyetidir.⁴⁵ Ancak adı geçen yedi eylemin de ulus-üstü entegrasyon modelinin en ileri örneklerinden biri olan AB bünyesindeki bütün ülkeler tarafından bile aynı şekilde terör suçu olarak kabul edilememesi ise aslında terörizmle mücadelenin ne derece zor olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla mücadele etmek için başta güvenlik güçleri, yargı, yerel yönetimler ve devletlerin diğer ilgili resmî kurumları birlikte mücadele etmek zorundadır. Savaş başlamadan durumu fark edip erken dönenler için bazı rehabilitasyon tedbirleri almak mümkündür. Bu tür kişiler örgütün yapısı, ideolojisi veya gerçek durumuyla ilgili ev sahibi ülke vatandaşlarını, göçmenleri ve diğer potansiyel destekçileri etkilemeye yönelik bilgi elde etmek için de kullanılabilir. Ayrıca yasadışı yollardan geri dönüşlerin engellenmesi veya kontrol altına alınabilmesi için bölge ülkeleri ile sınır anlaşmaları, suçluların iadesi veya buldukları ülkelerde terör suçlarından yargılanmaları gibi hususlar da dâhil olmak üzere uluslararası iş birliği yapılması mücadele etkinliğini arttıracaktır.⁴⁶

⁴⁵ Söz konusu veriler adı geçen eserde tablo şeklinde yer almaktadır. Bérénice Boutin vd., age. p. 60-61.

⁴⁶ Richard Barrett, agm.

AB ülkeleri, ortaya çıkan yabancı savaşçılarla ilgili ilk defa 2012 yılında AB Hukuk Ajansı (EUROJUST) toplantısında bir araya gelmişler ve altı politika ortaya koymuştur. Buna göre, (1) durumun farkındalığının daha iyi kavranması, (2) radikalleşmenin engellenmesi, (3) şüphe çeken seyahatlerin tespit edilmesi, (4) hukuki inceleme ve yargılamanın yapılması, (5) geri dönen yabancı terörist savaşçıların tespit edilmesi ve (6) üçüncü ülkelerle iş birliği konularının geliştirilmesi şeklindeki hususlar ön plana çıkmıştır. Bunun dışında AB Adalet ve İçişleri Konseyi de benzer birçok tedbir kararı almış ve sınırların korunmasına yönelik terörizm ve radikalleşmenin önüne geçilmesi çalışmalarını başlatmıştır. 2002 Konsey Çerçeve Kararı'nda bir dizi değişiklik yapılarak; çatışma bölgelerine terör maksatlı seyahatlerin engellenmesi, AB yolcu isim kayıt düzenlemeleri, şiddet içeren aşırıcılıkla hukuki mücadele, silah kaçakçılığı ile mücadele, terörist örgütlerin finans akışının engellenmesi, AB Polis Teşkilatı (EUROPOL) ve AB Hukuk Ajansı (EUROJUST) ile bilgi paylaşımları, konularında önemli ilerlemeler kaydetmişlerdir.⁴⁷

Ülkeler, geri dönen terörist savaşçılarla ilgili genel anlamda iki yol belirlemiştir. Birinci yöntemde, yapılan davranış hukuki olarak suç kabul edilmiş ve karşılığı olan hapis cezası öngörülmüştür. Diğerisi ise bu kişilerin yeniden topluma kazandırılması süreci olan rehabilitasyon ve reentegrasyon faaliyetidir.⁴⁸ Cezalandırma yönteminin hukuken suçun ispat edilebilirliği,⁴⁹ radikalleşmeyi daha da ileri boyutlara taşıyabileceği ve bir arada kalan diğer teröristlerle olan temasları sonucu ıslah olmasından ziyade ideolojik eğitimin pekişebileceği şeklinde birtakım zorlukları bulunmaktadır. Hatta eski bir Kosova Kurtuluş Ordusu mensubu olan Kosovalı Arnavut Sami Lushtaku, hapiste geçirdiği yıllarda elde ettiği tecrübeye istinaden, din motivasyonlu radikallerin hapisane makamlarından daha iyi organize

⁴⁷ Bérénice Boutin vd., age, p. 4.

⁴⁸ Arsla Jawaid, agm.

⁴⁹ Oldrich Bures, agm, p.11

edilmiş olarak hapis yatmakta olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰ Rehabilitasyon süreci ise, radikalleşmiş bireylerin yeniden normal hayata dönüşlerini öngörmektedir. Ancak hayatın olağan akışında bu durumun çok kolay gerçekleşemeyeceğini ifade etmek mümkündür⁵¹.

DAEŞ terör örgütünün özellikle Orta Doğu’da ve başta Avrupa olmak üzere Batı’da radikalleşmiş ideolojiler ve zayıflatılmış toplumlar şeklinde temelde iki önemli tehdidi miras bıraktığı söylenebilir.⁵² Gelecekte özellikle mezhep ayrılığına dayalı şiddet, kontrol edilemez rekabet, insan hakları ihlalleri, demokrasinin ciddi oranlarda ortadan kalkması ve belirginleşmiş etnik ayrımcılığın en önemli sorun sahaları olacağı ifade edilebilir. En azından istikrarsızlaşmış Orta Doğu’nun, DAEŞ sonrası yakın vadede istenilen düzeyde ekonomik, toplumsal ve yönetsel bir yapıya kavuşamayacağını açık olduğu ifade edilmektedir.⁵³

Bugün gelinen noktada, AB daha küresel bir güvenlik anlayışı içerisine geçerek 2016 yılında Avrupa Birliği’nin Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Güvenlik Stratejisi yayınlanmış ve Avrupa vatandaşlarını korumak bağlamında özellikle terörizm, siber güvenlik, dış krizler ve enerji güvenliği kavramlarına vurgu yapmıştır.⁵⁴ Görüldüğü üzere, terörizm tehdidi, aradan geçen 13 yıl boyunca Avrupa güvenliği açısından diğer tehditlerle rağmen önceliğini korumaya

---

⁵⁰ Telegrafi, “Lushtaku mohon përfshirjen e bashkëpunëtorëve të tij në rrahje sot në Skenderaj”, 06.05.2018, <https://telegrafi.com/lushtaku-mohon-perfshirjen-e-bashkepunetor-eve-te-tij-ne-rrahje-sot-ne-skenderaj/>. (Erişim Tarihi: 25/05/2018).

⁵¹ Richard Barrett, agm.

⁵² Balsam Mustafa, “Mosul is ‘liberated’, but the fight against Islamic State and its Ideology Continues”, *The Conversation*, 10 Temmuz 2017, <https://theconversation.com/mosul-is-liberated-but-the-fight-against-islamic-state-and-its-ideology-continues-80758>. (Erişim Tarihi: 15/05/2018).

⁵³ Mohammed Nuruzzaman, age.

⁵⁴ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy, June, 2016, http://www.eas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf. (Erişim Tarihi: 10/01/2019).

devam etmektedir.⁵⁵ 2014 yılından sonra ise terörizm açısından Avrupa güvenliğini tehdit eden en önemli olgu DAEŞ terör örgütüdür.⁵⁶ DAEŞ tehdidinden uzaklaşmak için yerinden edilen kişi ve grupların “DAEŞİZMİN” yarattığı travmatik ortamda yaşam sürmek zorunda kalmaları ve bunların yeni yaşamlarında ortaya çıkan entegrasyon süreçleri de ayrı toplumsal sorunlara sebep olabilmektedir. Ayrıca, DAEŞ içinde aktif veya pasif rol almış kişilerin geri dönüşleriyle birlikte yaşanacak güvenlik problemleri ve meydana gelen psikolojik gerginlikleri ilave etmek gerekmektedir. Halen Avrupa ülkelerinde “yalnız kurt” olarak veya uyuyan hücreler şeklinde çok sayıda yapının var olduğu da bilinmektedir. Bu yapılar istenildiğinde çok kısa sürede aktif hale gelebilmekte ve beklenmedik eylemler gerçekleştirebilmektedir.⁵⁷ Avrupa devletlerinin diğer bir önemli endişesi de, aslında yabancı savaşçıların serbestçe seyahat edebilme olanaklarının radikalleşmelerine ve saldırıların rahatça gerçekleşmesine sebep olabileceği ihtimalidir. Serbest dolaşım hakkı eylem kabiliyetlerini arttırmasının yanında bir de diğer cihatçı gruplarla da iletişim kurmalarına imkân sağlayacaktır.⁵⁸

Buna mukabil, AB üyesi devletlerin Şubat 2017⁵⁹ tarihine kadar ortak bir yabancı terörist savaşçı tanımı bulunmamaktaydı. Belçika,

---

⁵⁵ AB 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında 2003 yılında yayımladığı Avrupa Güvenlik Stratejisi belgesinde Birlik açısından yeni güvenlik tehditleri olarak terörizm, kitle imha silahları, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler, organize suçları tanımlamıştır. Detaylı bilgi için bkz: “A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy”, December 2003, <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world>. (Erişim Tarihi: 10/01/2019).

⁵⁶ Council of the European Union, “Outline of the Counter-Terrorism Strategy for Syria and Iraq, with Particular Focus on Foreign Fighters,” 2015, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5369-2015-INIT/en/pdf>. (Erişim Tarihi: 15/01/2019)

⁵⁷ Oldrich Bures, agm, p.2.

⁵⁸ Alastair Reed vd., “The Four Dimensions of the Foreign Fighter Threat: Making Sense of an Evolving Phenomenon”, *ICCT Policy Brief*, June 2017, p. 4, <https://icct.nl/wp-content/uploads/2017/06/ICCT-Reed-Pohl-The-Four-Dimensions-of-the-Foreign-Fighters-Threat-June-2017.pdf>. (Erişim Tarihi: 15/05/2018).

⁵⁹ European Union, “Directive of the European Parliament and of the Council on Combating Terrorism and Replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and Amending

Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık, Kuzey (özellikle İskandinavya) ve Batı Avrupa ülkelerinden giden yabancı terörist savaşçı sayısı, toplam AB ülkelerinin üçte ikisinden fazlasını oluşturmaktadır. Doğu Avrupa'dan giden sayı nispeten oldukça düşük seviyede olduğundan ve özellikle Çekya, Litvanya, Malta ve Romanya'dan hiçbir yabancı terörist savaşçı olmadığından, tüm üye devletlerin bu konuda bir mutabakat sağlaması son derece güç olmuştur. Özellikle Mart 2016 tarihine kadar terörist eğitimi almak sadece 14 üye devlette suç sayılmaktaydı ve sadece dokuz üye terör maksatlı seyahatleri suç olarak kabul etmişti. Özellikle Kasım 2015 tarihinde gerçekleşen Paris saldırısının ardından getirilen bir öneriyle, 2002 Konsey Çerçeve Kararı'nda yapılan değişikliklerle ceza kanunları terör suçlarıyla uyumlu hale getirilmiştir. Değişiklik terör maksatlı seyahatler ve bu seyahatleri finansa etmek, organize etmek, yardım ve destek sağlamak, terör maksadıyla eğitim almak, terör saldırılarını finanse etmek ve tüm terör faaliyetleri suç saymaktadır.⁶⁰

Sonuç

Bu çalışmada 2014 yılından sonra Suriye iç savaşı ile beraber dünya gündeminin önemli terör tehditlerinden biri olan DAESH terör örgütünün süreç içerisinde nasıl farklılaştığı, özellikle yabancı savaşçılar ve yalnız kurtlar olarak tanımlanan yeni üyeleri/örgüt yapısı nedeniyle küresel ölçekte nasıl bir tehdit oluşturduğu ortaya konulmuştur. Suriye ve Irak başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde radikal ve özellikle din motivasyonlu terör örgütlerinde savaşmış olan yabancı terörist savaşçılarla ilgili sayıları, katılım sebepleri, cinsiyet ve yaş grupları, profilleri, kimlikleri, amaçları ve motivasyonları gibi demografik bilgilerde çok çeşitli veriler ve fikirler olmasına rağmen, genel anlamda herkesin ortak bir düşünceye vardığı en temel konu bu kişilerin gelecekte düzeyleri farklı da olsa potansiyel bir risk ve tehdit

---

Council Decision 2005/671/JHA,” Pub. L. No. 2015/0281 (2017), <http://statewatch.org/news/2017/feb/eu-terrorism-directive-final-text-agreed-23-2-17.pdf>. (Erişim Tarihi: 15/01/2019).

⁶⁰ Oldrich Bures, agm, p. 7.

oluşturacakları yönündedir. Bu tehdidin kendilerine en büyük düşman ilan ettikleri Batı Medeniyetini temsil eden Avrupa ülkelerinde görüleceği; birçok siyasi, akademik ve güvenlik uzmanları tarafından ifade edilmektedir. Risk teşkil edenlerin yönetilebilir ve entegre edilebilir olması; tehdit olanlarla ilgili ise mutlaka tedbir alınması ve bertaraf edilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Yabancı terörist savaşçıların Avrupa genelinde ortaya çıkardıkları tehditleri dört başlık altında toplamak mümkündür. Bu başlıklar Avrupa ülkelerinden başta Suriye ve Irak olmak üzere savaş bölgelerine terör örgütlerine katılmak üzere gidenler; temel askerî eğitim almış ve çatışma tecrübesi elde etmiş yabancı savaşçıların Avrupa'ya dönüşleriyle ortaya çıkan tehditler; geri dönen yabancı teröristlerin AB toplumu üzerindeki sosyo-psikolojik etkileri ve AB içindeki sosyal uyumsuzlukları ve son olarak Suriye ve Irak topraklarına gidişleri engellenmiş ancak yabancı terörist savaşçı olmaya hevesli grupların AB içinde eylem yapma potansiyelleri genel tehdit alanlarıdır.

Bu yönde AB hem üye ülkeler nezdinde, hem de kurumsal olarak birtakım kararlar almış gözükmektedir. Dolayısıyla alınan tüm önlem ve kararların AB coğrafyasının güvenliği için gözükmesine rağmen aslında Orta Doğu ülkeleri ve Türkiye başta olmak üzere diğer bölgelerin de güvenliğine önemli oranlarda katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Zaten AB'nin 2016 yılında yayınlamış olduğu Güvenlik Stratejisi'nin de küresel ölçekte tehdit, tedbir ve önerileri içermesi bu durumun en önemli göstergelerinden biri haline gelmektedir. Bu yüzden diğer bölge ülkelerinin de öncelikle uluslararası iş birliği, sınır güvenliği, hukuki düzenlemeler ve entegrasyon projeleri başta olmak üzere terörizmle mücadele anlamında AB kararlarıyla uyumlu hale gelmeleri ülke ve bölge istikrarına yapıcı katkı sağlayacaktır. Aslında şu anda geline nokta elde edilen askerî başarının sosyal, siyasal, ekonomik, ideolojik ve diğer motivasyon unsurlarının yumuşak güç unsurlarıyla ortadan kaldırılmaları mümkün gözükmektedir.

Summary

The threat of terrorism originating from the Middle East, which entered into the world agenda with the attacks of September 11, 2001, has still been a threat presenting itself in different forms to the states. The civil war that started in 2011 at the Syrian territory has gained a very different dimension by declaration of the caliphate in 2014 by the DAESH terrorist organization. It has structured itself as a very rarely type of terrorist organization. It can be said that the fundamental way of removing terror threat and danger created by DAESH, which legitimizes itself by using the people's anti-Western feelings and the beliefs of Islam religion, by annihilating from the basic radical ideology and resources that enable the organization to continue its existence. For this reason, the Western world has tried to eradicate physically to DAESH by military interventions. However, it is not possible to obliterate the organization completely from region by these conventional methods. It should not be expected to totally terminating DAESH by obliterating or neutralizing it from the territories dominated by terrorism. On the contrary, it should be expected that DAESH will continue to threaten the other parts of the world (e.g. European countries) by the different forms of structuring that it has evolved. The main reason for this expectation is that the individuals defined as "foreign terrorist fighters" and "lone wolves" who come together with DAESH terror organization have formed an important part of this new structuring form. In the last period, the potential risks of foreign terrorist fighters, who have often come back, are occupied intensively the agenda of Western states.

In the first part of the article, two important concepts for study were examined: terrorism and radicalization. Both the concept of terrorism and the concept of radicalism are among the most discussed and disagreeable concepts within the discipline. Today, there are nearly 200 different definitions for terrorism, which can be described as "a form of political violence" in its simplest form. For this reason, instead of defining terrorism, terrorism has been examined through classification within the scope of the study. In this scope, the DAESH terrorist organization is accepted as an example of "religious motivated

terrorism” carried out from bottom to up. The radicalization of any ideology is regarded as one of the most important elements in the transformation of this ideology into terrorism. For this reason, the concept of radicalism, that is as complex as terrorism at least has been examined. In this review, primarily descriptive discussions are given, then, due to the case of DAESH terrorist organization, the radicalization process of individuals is examined through the radical Islam in the context of Europe.

In the second part of the article, the DAESH terrorist organization, which operates mostly in Syria and Iraq, has been examined in terms of its structure and resources. The organization that established the so-called Islamic State of Iraq and Damascus in 2013 and declared as the “Caliphate” from 2014 has succeeded in creating its own educational system, judiciary, local governments and a partly fear-based public support with economic power. In addition, DAESH has not hesitated to create new areas of operation to spread the Caliphate and has been focus on trying to occupy new local regions or groups that can be attached to itself. In this sense, European countries have also been exposed to the spreading attacks of DAESH. Some of these attacks were carried out by DAESH, while others were carried out by person whom can be called “lone wolfs”. Despite the interventions made to the DAESH regions, foreign terrorist fighters in the organization still cannot be removed altogether. Thus, the most important issue, which will jeopardize regional security and especially European security, is expected to be the return of these foreign fighters to their original countries to the third countries.

In the third part of the article, the actions taken by DAESH in Europe have been taken into consideration in this context. It is estimated that many foreign terrorist fighters have left the Syria and Iraq these days and that some of the terrorists, many of which are especially from EU countries, have returned to EU countries. In addition, many radical groups who have never gone to fight a war in Syria and Iraq and who live as sympathizers of the DAESH in the Western European countries emerge as threats. The four basic principles of the EU Anti-Terrorism Strategy, namely “prevention”, “protection”, “pursuit” and “intervention”

150

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 15

Sayı: 29

are also applied in the context of foreign combatants and DAESH. However, even today and even among EU members, legal differences in the fight against terrorism make this process increasingly difficult. As a result, it turns out that the threat created by foreign terrorist fighters, who have fought in radical and especially religiously motivated terrorist organizations in many parts of the world, will be seen in the European countries representing the Western Civilization, which they have declared to be their greatest enemy. For this reason, it is crucial for regional security and stability that both the EU members and other regional countries first align themselves with EU decisions in the fight against terrorism, especially in international cooperation, border security, legal regulations, and integration projects.